



"לדורות" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל שאלון לרישום קורות ניצולת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית

וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

אנו מודים לך מראש על הנכונות לשיתוף הפעולה.

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם פרטי: ברטה	שם משפחה: קליין
---------------	-----------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות בדפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה: רוכנשטיין	בלועזית Ruckenstein	שם נעורים:
שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה: ברטה	בלועזית Bertha	מין: ז / נ תאריך לידה: 12.11.1928
מקום לידה (ישוב, מחוז): רדאוז	בלועזית Radauz	ארץ לידה: רומניה
שם פרטי של האב: יוסף	שם פרטי ושם נעורים של האם: פרידה טננהאוס	
שם פרטי של האישה/הבעל (אם היה/תה נשוי/נשואה לפני המלחמה):		
שם נעורים של האישה:		
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: רדאוז	בלועזית Radauz	ארץ המגורים: רומניה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: בית ספר יסודי	מקצוע לפני המלחמה:	חבר בארגון או בתנועה:
מקומות מגורים בתקופת המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ): טרנסניסטריה		
האם היית בגטאות? אילו ומתי? טרנסניסטריה		
האם היית במחנות? אילו ומתי?		
מקום השחרור:	תאריך השחרור:	
האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?		
לאן עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)? רומניה		
מקומות/מחנות בדרך לארץ:	שנת עליה: 1963	שם האנייה (אם עלה בדרך הים):



אנא ספרי/ על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: משפחה, סביבה, ילדות ולימודים, עבודה, חברות בארגון): נא לכתוב בגוף ראשון

נולדתי ברדאז שברומניה בשנת 1928, בת יחידה להוריי יוסף ופרידה. למדתי בבית ספר יסודי עד כיתה ה', והייתי תלמידה מצטיינת.

נא ספרי/ על קורותיך בזמן המלחמה

(ציוני דרך: מעצר וגירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים ביודנראט/תנועות נוער/מחתרת/פרטיזנים, השתתפות בבריחה/התנגדות/לחימה, האם אדם/ארגון יהודי/לא יהודי סייע באופן משמעותי להצלתך; בריחה/הגירה בכפייה, פינוי/אוווקאציה למרכז ברית המועצות):

בשנת 1941 הוצאתי עם שאר הילדים היהודים מבית הספר. הכריחו אותנו לענוד טלאי צהוב. בשנת 1942 נשלחנו לטרנסניסטריה. נסענו ברכבת עד מרולקש ומשם נאלצנו ללכת ברגל. השארנו שם את המעט שהיה לנו, כי הדרך הייתה ארוכה ולא יכולנו לסחוב הרבה דברים. לזקנים נתנו עגלות עם סוסים. סבתא שלי הייתה על העגלה, היא ביקשה להושיב אותי עליה, וככה המשכנו. ישנו איפה שהלילה תפס אותנו. היו עגלות עם שוורים ועליהן ישנו והתחממנו. בוקר אחד קמנו וחיפשנו מים. הלכתי עם אמי ליער, ופתאום ראינו בור מלא בגופות. אמי שמה לי יד על הפנים, אבל אני אף פעם לא אשכח את המראות האלה. הסתרנו כסף, למרות שהיה אסור, ונתנו לחיילים שישמרו עלינו. הם אמרו שאם זר מתקרב, שנצקק והם יירו באוויר. הייתה אישה משוגעת אחת שצעקה בלילה, החיילים התחילו לירות, ובת דודתי שסבלה מבעיות לב חטפה התקף לב מהפחד. למחרת בבוקר קברו אותה ביער. המשכנו ללכת, בשלב כלשהו העגלה נשברה. התחלנו לפחד מהגויים סביבנו כי נשארנו מאחורי השיירה, אבל בעל העגלה הצליח לסדר את העגלה. הגענו למקום הלינה והצטרפנו לכולם. היה סתיו והכנו ריבה. אמי הלכה עם קופסת פח עם ריבה ומהקופסה הזו אכלנו. שתינו מים משלוליות. בחודש נובמבר הגענו למקום שנקרא ז'בוקריץ וסבתי חלתה מאוד. שילמנו את מעט הכסף שנותר לנו וקיבלנו בית בגטו, של בחורה בת 20 בהריון, שכל משפחתה נהרגה ובעלה היה בצבא האדום. גרנו איתה אני, הוריי, סבתי, אחותה של אמי ובעלה. היו איתנו עוד שתי משפחות. היינו 12 משפחות במקום. יום אחד, לפני שהגענו למקום, ריכזו את כל התושבים במרתף בית חרושת לשמן זית והתחילו לירות. מתוך כאלפיים איש נותרו 210 איש.

אחרי כמה ימים הבחורה הצעירה ילדה, ואמי עזרה לה לגדל את הילד. אחר כך התחילה מגיפת טיפוס. לא היה רופא במקום, ולא היו תרופות. כולנו חלינו, ואמי חלתה באופן קשה. היא סבלה מהזיות בגלל החום הגבוה וצרחתה כל הזמן. כשחלינו, האשמנו את אמי, שנהגה ללכת ולטפל באנשים חולים. דודי עבד במפעל טריקו, הוא קיבל חולצות וגרביים שהחלפנו במוצרי מזון כגון חלב. הרתחנו את החלב עם מים, והייתי נותנת לסבתי חלב, כפית אחת בכל פעם. היא הייתה ללא הכרה במשך שבוע ואז נפטרה. הייתי בת 12 ולא הבנתי מה זה מוות. שכנה אמרה לי לבדוק אם יש לסבתי דופק, בדקתי וראיתי שאין. האדמה הייתה קפואה אז, ואני לא יודעת איפה קברו אותה. הייתי חלשה ממחלת הטיפוס, עשיתי קומפרסים לכולם. אבי התפלל. פרמדיק בא לבדוק את אמי, שהייתה עדיין משוגעת בגלל המחלה, ואמר שהיא צריכה לעלות במשקל וכך מערכת העצבים שלה תתחזק והיא תחזור לעצמה. היא רצתה מאוד בגלל המחלה. הפרמדיק הביא לאמי נעליים. אבי יצא לכפר כדי לטחון קמח. דודי התחיל לחפש דברים לשרוף כדי להתחמם, ודלתות כדי לרצף את רצפת העפר בבית. דודתי הייתה תופרת והלכה לכפר לעשות עבודות בתפירה, למרות שהיה אסור והחיילים העלימו עין. אני באתי איתה ועזרתי לה. היא גזרה את הבד ואני תפרתי. קיבלנו מרק חם בזמן העבודה, ואת השכר קיבלנו במצרכי מזון – עופות, ביצים, שמן. כך חיינו. דודי עשה מסרגות ממטריה ישנה. התחלתי לסרוג, כי ברומניה למדתי סריגה כבר בגיל שש. כך הרווחתי קצת. את הבגדים שלנו עשינו משקים.

הגיעה בת דודה שלי לגטו, היא איבדה את כל משפחתה. נשארנו איתה עוד יומיים בגטו והחלטנו ללכת יחד הביתה. התחלנו ללכת ברגל, עברנו בכפרים. קיבלנו קצת ממליגה, אבל פחדו להכניס אותנו לבית, מהפחד שיש לנו כינים - אז ישנו ברפת עם הפרות. הגענו למולדובה (בסרביה), שם לחבר של בת דודתי היו בתים. נשארנו שם כשבוע וחצי. אחר כך שמענו שהעיר שלנו שוחררה והתחלנו ללכת לכיוון העיר. הגענו לצ'רנוביץ', אל בן דודו של אבי, ושהינו בחדר הכביסה שבחצר. משם נשארנו שישים לקילומטר עד רדאז, ולקח לנו שלושה ימים להגיע לשם. שם קיבלו אותנו אנשים שהחזיקו במשק עם פרות. הם ראו את אמי, שנראתה כמו דחליל, ונבהלו. הם לקחו אותה אליהם ונתנו לה שתי כוסות שמנת טרייה כל יום. הם החזירו לנו את התכשיטים שהשארנו אצלם לפני המלחמה. בעל הבית שלנו אמר שלא שילמנו לו שכר דירה כבר חצי שנה, ושלא ניגע בחפצים שלנו כי הם כבר שלו. כל הרחוב השאיר אצלו רכוש. גרנו איתם עד אוגוסט 1944, עד השחרור. בשנת 1944 שוחררנו בידי הצבא הרוסי.

**אנא ספרי/ על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ****(ציוני דרך: השחרור וחזרה הביתה, חיים אחרי המלחמה, בריחה, העפלה/ עליה):**

באוגוסט 1944 (כשהייתי בת 15) חזרנו שוב הביתה והכול היה שבור. אמי לקחה מורה פרטי ונאלצתי להשלים חומר של שלוש שנות לימוד תוך שלושה חודשים. עשיתי בחינות כל שנה בעיר אחרת, כדי לסיים חטיבת ביניים. נרשמתי לתיכון ועשיתי בגרות. המשכתי לימודים בטכניון. בשנת 1950 התחתנתי ונולדו לנו שני ילדים. עזבתי את הלימודים, עשיתי קורס בהנהלת חשבונות ועבדתי כמנהלת חשבונות.

נא ספרי/ על חייר בארץ**(ציוני דרך: לימודים/ תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/ דורות המשך וכו'):**

עלינו ארצה בשנת 1963, ללא משפחתי. בבוקר למדתי באולפן ואחר הצהריים למדתי הנהלת חשבונות. אחרי שנה עלו הוריי, שנה אחריהם עלתה אחותה של אמי. הייתה לה בת עם תסמונת דאון והיא פחדה לעלות ארצה. פחדתי שלא יהיה לי כסף לממן לימודים לילדיי, ברומניה הלימודים היו חינם. ביקשתי מאחיה של אמי, שהיה פה משנת 1933, עזרה במימון הלימודים. כך ילדיי רכשו השכלה. כיום יש לי שישה נכדים, הנכד הבכור בן 32.

ראיון: ערבה אלבז
קרית ביאליק. ספטמבר 2009

עריכה: אלינה נאור